

Notes numismàtiques dels Diplomataris de Santa Anna de Barcelona (Fons de Santa Anna i de Santa Eulàlia del Camp) del 942 al 1200.*

JESÚS ALTURO I PERUCHO

Les fonts documentals proporcionen a la ciència numismàtica deus seures d'informació que val la pena de no negligir.¹ És per aquest motiu que ens ha semblat útil d'avançar la sortida a llum d'un capítol de la nostra tesi doctoral que versa sobre l'antic monestir de Santa Anna de Barcelona, on recollim les mencions monetàries de tota mena que apareixen en la col·lecció diplomàtica que hem preparat en base a la copiosa documentació que ens forneix el seu arxiu.

Com és sabut, el susdit convent fou fundat a mitjan segle XII² i el 1423³ s'hi fusionà el cenobi de Santa Eulàlia del Camp, al qual el 1293⁴ s'havien unit als frares de la Penitència de Jesucrist altrament dits del Sac. L'adjunció dels diferents fons explica per ella mateixa la importència quantitativa i qua-

* Agraïxo a A.^a M.ª BALAGUER i a M. CRUSAFONT llurs clarícies i suggeriments en la redacció d'aquestes notes.

1. Vegi's al respecte les paraules del professor F. UDINA a «La numismàtica en los archivos. Fuentes documentales para la numismática» *Numisma* (1978) XXVIII, pàgs. 593-612.

2. Es opinió comuna des del *Breu compendi de la fundació y prerrogatives de la Colegiata Iglésia de Santa Anna de Barcelona*, petit opuscle custodiat a l'Arxiu Diocesà de la nostra ciutat, fins a J. SANABRE, *El archivo diocesano de Barcelona*. Barcelona, 1947, pàg. 110, que la fundació d'aquest monestir data de 1141, nogensmenys se'n silencia la font de la informació, com no sigui que hom prengui la data convencional de l'any en què l'ordre del Sant Sepulcre renuncià en canvi de determinats privilegis als drets que tenia al regne d'Aragó en virtut del testament d'Alfons el Bataller.

3. J. SANABRE, *op. cit.*, pàg. 110; A. DURAN, *Barcelona i la seva història. La formació d'una gran ciutat*. Curial. Barcelona, 1973, vol. I, pàg. 526, dóna la data de 1420 i l'autor del *Breu Compendi* així com la nota que amb la designació *Del Arxiu de la Collegiata Insigne de Santa Anna de Barcelona* s'inclou en el tom VIII de l'obra de J. PASQUAL, *Sacra Cathalonie Antiquitatis Monumenta*, que segueix molt de prop el primer manuscrit, afirmen que la fusió esdevingué el 1421.

La discordança de criteris potser pot trobar explicació en l'exposició dels fets deguda a A. PAULÍ, *El Real Monasterio de Nuestra Señora de Monte-Sión*. Barcelona, 1952, pàgs. 41 ss. Segons aquest erudit el 1274 part dels canonges de Santa Eulàlia del Camp acceptaren la reforma dita de la Penitència de Jesucrist i es traslladaren a un nou convent de la plaça de Santa Anna. Anant el temps el papa Gregori X decidí l'extinció d'aquesta comunitat, cosa que motivà que el 1292 els cinc religiosos que quedaven sol·licitessin la unió amb els canonges de Santa Eulàlia del Camp, unió que aquests acceptaren i es realitzà al monestir enclavat en aquella plaça. Més tard, a mitjan segle XV, en consentir el prior d'aquest cenobi la fusió amb el convent del Sant Sepulcre situat al mateix indret, la reina Maria, esposa d'Alfons el Magnànim, tingué l'oportunitat de trobar un «loch pus decent» a les seves protegides, les monges de Sant Pere Màrtir, i, una vegada aconseguida l'aprovació del papa Martí V el 1421, després de no pocs tràmits el 4 de juny de 1423 les monges «predicadoreças» ocuparen el monestir deixat pels frares de Santa Eulàlia i li donaren el títol de Mare de Déu de Montsió.

4. Cfr. nota anterior.

litativa de l'arxiu resultant i que només en el període d'anys comprès entre 942 i 1200 —ambdós inclusivament— hàgim pogut arregar la respectable xifra de 641 document.

No tots els textos que formen el recull diplomàtic, però, ens han arribat en original. En algunes ocasions el trasllat en pergamí, la còpia en cartulari, la transcripció o extracte resumit en paper, l'edició impresa o àdhuc la reproducció fotogràfica són l'únic testimoni que tenim de l'existència anterior d'una acta extraviada.⁵ Però les pèrdues no impedeixen de cap de les maneres de poder qualificar el fons restant d'importantíssim.⁶ Només pel que fa a la numismàtica val a dir que dels 641 diplomes de què consta el nostre aplec, 413, és a dir el 64,43 % del total, ens aporten notícies d'interès remarcable.

Heus ací, doncs, de bell antuvi els esments pecuniaris repartits —a excepció dels escassos anteriors a 1001, que formen un corpus a part— en períodes de deu anys i reproduïts amb tots els ets i uts.

PRIMER PERÍODE	
Anys	De 942 a 1000
Nombre total de documents	14
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	12
Monedes *	Esments pecuniaris
Denarios	2
Diners	
Onzas en oro	1
Piezas en oro	1
Pesa de argento	1
Pesa de argento mero de plata	1
Solidos	
Sous	8
Sueldos	

5. Gràcies a A. Campillo, J. Pasqual, J. Martí, J. Miret i a la tasca anònima de quatre autors desconeguts de regests o resums d'escriptures redactats en castellà de finals del segle XVIII o començaments del XIX ens ha arribat la notícia de diversos documents perduts.

6. J. SANABRE, *op. cit.*, pàgs. 109 i 111.

* Prenem el mot *lato sensu*.

Van en cursiva les formes testimoniades en regests escrits en català o castellà, entre claudàtors les variants dels textos llatins.

SEGON PERIODE

Anys	De 1001 a 1010
Nombre total de documents	5
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	5
Monedes	Esments pecuniaris
<i>Mancusos</i>	2
<i>Mancusos de oro cocido</i>	1
Solidos	
<i>Sous</i>	2
<i>Sueldos</i>	

TERCER PERIODE

Anys	De 1011 a 1020
Nombre total de documents	3
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	3
Monedes	Esments pecuniaris
<i>Mancusum</i>	1
Onzas placibiles	1
Onzas placibiles	1

QUART PERIODE

Anys	De 1021 a 1030
Nombre total de documents	9
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	7
Monedes	Esments pecuniaris
<i>Mancusos</i>	2
<i>Mancusos</i>	
<i>Mancusos de auro cocto</i>	1
<i>Mancusos de oro bueno</i>	1
Uncias de auro cocto	1
Uncias de auro cocto ad peso legitimo	1

Uncias de auro Amorino uel Iafarino in rem ualentem	1
Uncias de auro de Spania ad pese legimo (<i>sic</i>)	1

CINQUE PERÍODE

Anys	De 1031 a 1040
Nombre total de documents	14
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	12
Monedes	Esments pecuniaris
Mancusos [Manchoso] [Manchusos] <i>Mancusos</i>	6
Manchosos de auro	1
Manchusos de auro suficiente	1
Manchosos de auro in rem ualentem	1
<i>Mancusos de oro cosido</i>	1
Manchosos de auro cocto Iafarino [ipsos mankosos de auri placibile]	1
<i>Sueldo de moneda grande de Barcelona</i>	1
Uncias de auro inter aurum et res satis nobis placibile	1

SISE PERÍODE

Anys	De 1041 a 1050
Nombre total de documents	12
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	8
Monedes	Esments pecuniaris
Libram aurei	1
Mancosos de auro	1
Manchoso in rem ualentem	1
Mancosos aud in or aud in res ualente	1
Mancuso Ceptino	1
Mankosada in rem ualentem	1

Solidos de dineros	1
Uncia de auro	1

SETÈ PERÍODE

Anys	De 1051 a 1060
Nombre total de documents	20
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	12
Monedes	Esments pecuniaris
Diners	1
Mancuso [Manchuso]	5
Mancusos [...] et curribile	1
Manchusos de auro bonos placibiles et recipientes	1
Mancusos auri cocti Barchinone legitime pensatos a penso de tres quattuor	1
Solidos	1
Solidos de denarios [Solidos de denariis]	2
Uncias	1
Uncias de auro monete Barchinone <i>Onzas de oro de Barcelona</i>	3
Uncias de auro in rem ualentem septem mancusos in numero de uncia monete Barchinone	1

VUITÈ PERÍODE

Anys	De 1061 a 1070
Nombre total de documents	23
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	20
Monedes	Esments pecuniaris
Mancusos [Manchusos] <i>Mancusos</i>	5
<i>Mancusos de oro puro</i>	1

Mancusos ex monete Barchinona <i>Mancusos moneda de Barcelona</i>	2
Mancusos auri Barchinonensi	1
Mancusos auri vel monete sive penso que hodie currit Barchinonam	1
Mancusos auri puri monete Barchinonae pensatos unum ad unum a penso de ipsa moneta curribile	1
Mancusos auri puri monete Barchinone de .X.cem uncias	1
Solidos de denariis ex monete Barchinonense [Solido de denarios de monete Barchinone] [Sollidos de denarios monete Barquinone]	4
Uncias	3
Uncias de auro [Uncias aurei] [Uncias de auri]	3
Uncias auri monete Barchinone	1
Uncias auri puri Barchinonensi monete Barchinonense	1

NOVÈ PERÍODE

Anys	De 1071 a 1080
Nombre total de documents	15
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	9
Monedes	Esments pecuniaris
Mancos [Mancusos]	3
Mancos or [Mancussos or]	1
Mancusos auri monete que hodie currit in Barchinona <i>Mancusos en oro moneda de Barcelona</i>	2
Mancusos de auro cocto monete Barchinone	3
Uncias	1
Unciam aurei	1
<i>Onsas en oro moneda barcelonesa</i>	1

DESE PERIODE	
Anys	De 1081 a 1090
Nombre total de documents	13
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	8
Monedes	Esments pecuniaris
<i>Mancusos</i>	1
Mancusos in rem ualente	1
Mancusos infra auri et argenti	1
Mancusos monete Barchinone	1
<i>Sous de dinés de Barcelona</i>	1
<i>Onzas en oro</i>	1
Uncias auri Valencie	
<i>Onzas de oro valenciano</i>	2

ONZE PERIODE	
Anys	De 1091 a 1100
Nombre total de documents	24
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	15
Monedes	Esments pecuniaris
Libras auri puri	1
Libram auri fini et cocti	1
Mancusos	
<i>Mancusos</i>	4
Mancusos in rem ualentem	3
Mancussus de aure de Valencia	
[Mancussus or de Valencia]	1
Mancusos auri Ualencie de roualles	
<i>Mancusos de oro de Valencia de rovatles</i>	2
Solidos	1
Solidos plata	1
Solidos de bona plata recipiente sine enganno	1
Uncias	
<i>Uncias</i>	3

Uncia de or de Valencia	
[Uncias de aure de Valencia]	2
[Uncias de auro de Valentie]	
<i>Onzas de oro de Valencia de robatlos</i>	1
Oncias auri Valentie recipiente in rem valente plate pure	1

DOTZE PERÍODE

Anys	De 1101 a 1110
Nombre total de documents	10
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	8
Monedes	Esments pecuniaris
Denarios	1
<i>Mancusos</i>	1
<i>Mancusadas</i>	1
<i>Morabatines</i>	1
<i>Morabatines de or</i>	
<i>Morabatines en oro</i>	2
Solidos	2
<i>Sueldos de buena plata</i>	1
Solidos plate bone recipiente Ierundense curribile	1

TRETZE PERÍODE

Anys	De 1111 a 1120
Nombre total de documents	24
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	12
Monedes	Esments pecuniaris
Mancuso	
<i>Mancusos</i>	2
Mancusatas de auers	1
Moabetinos	
[Moabitinos]	3
<i>Morobatin</i>	

Moabetins auro	
[Morabitos in auro]	5
<i>Morobatinas en oro</i>	
Mohabitos de auro pensatos ad numerum	1
Uncias	2

CATORZÈ PERÍODE

Anys	De 1121 a 1130
Nombre total de documents	22
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	17
Monedes	Esments pecuniaris
Aureos bonos in auros Aiadinos	1
Mancusum	1
Mancusadas de auro Ualencie	1
Mancusadas denariorum	
[Mancusadas de denariis]	1
Moabeti	
[Moabetinos]	7
[Morabitos]	
<i>Morobatinas</i>	
Moabetinos legitimos	1
Mohabitos de auro	
<i>Morobatinas en oro</i>	2
Mohabitos de auro pensatos	1
Morobitos bonos in auro novos marinos	1
Solidos	1
Solidos monete Barchinone	1
Uncias	1

QUINZÈ PERÍODE

Anys	De 1131 a 1140
Nombre total de documents	23
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	13
Monedes	Esments pecuniaris

Mancusos denariorum Barchinone	1
Moabitinos <i>Morobatines</i>	8
<i>Morobatins de or</i> <i>Morabatines en oro</i>	2
Moabotinos de bono aureo sine engano [Morabetinos de bono aureo sine engano]	1
Moabitinos legitimos et boni auri	1
Solidos denariorum	1

SETZE PERÍODE

Anys	De 1141 a 1150
Nombre total de documents	40
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	22
Monedes	Esments pecuniaris
Libras auri purissimi	1
<i>Mancuso de cens</i>	1
Mancusos denariorum Barchinone <i>Mancusos de dinés de Barcelona</i>	3
Moabetinum <i>Morobatins</i>	3
Morabetinos in auro <i>Morobatines de oro</i> <i>Morobatines en oro</i>	5
Morabetinos in auro aud in mobile	1
Moabitinos mercatarios	1
<i>Morobatines jovencios en oro</i> <i>Morobatines jovecios en oro</i>	3
<i>Morobatines jovencios de buen oro</i> <i>Morobatines jovencios buenos en oro</i> <i>Morobatines buenos jovecios en oro</i>	3
<i>Morobatines marinos nuevos</i>	2
<i>Morobatines marruquinos</i>	1
Solidos denariorum	1

Solidos de [...] Barchinone monete legitimi curribilis	1
<i>Sueldos de la mejor moneda de Barcelona</i>	1

DISSETÈ PERIODE

Anys	De 1151 a 1160
Nombre total de documents	68
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	41
Monedes	Esments pecuniaris
Denarios	2
Libras auri	1
Mancusos	1
Mancusos denariorum monete curribilis Barchinone [Mancusos denariorum curribilis monete Barchinone]	3
Moabitos <i>Morobatis</i> <i>Morobatinas</i>	4
Morabetinos in aurum	2
Morabetinos in auro sine engan	1
Morabetinos Aiadinos <i>Morobatinas ayadinos</i>	3
<i>Morobatinas ayadinos en oro</i>	5
Morobatinos bonos Aiadinos sine engan	1
Morabatinos Aiadinos in auro sine engan	2
Morobatinos in auro (...) Aiadinos <i>Morobatinas buenos ayadinos en oro</i>	3
Morabetinos bonos Aiadinos in auro sine engan [Moabitos bonos Aiadinos in auro sine engan]	5
Moabatinos marinos optimos in auro sine engan	1
Solidos	6
Solidos monete Barchinone	1
Solidos in denariis	1
Solidos denariorum monete Barchinone [Solidos denariorum de monete Barchinone] [Solidos denariorum Barchinone]	7

Sous de dinés barcelonesos
Sueldos de dineros de Barcelona

Solidos denariorum bonae monete Barchinone	2
--	---

DIVUITÈ PERIODE

Anys	De 1161 a 1170
Nombre total de documents	83
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	48
Monedes	Esments pecuniaris
Denarios	
<i>Dineros</i>	4
Denarios monete curribilis Barchinone	1
Mancusos denariorum monete curribilis Barchinone	2
Mancusos denariorum bone monete curribilis Barchinone	1
Morabatinos	
[Morabetinos]	10
[Morobatines]	
Morabatinos in auro	
[Moabitinis auro]	3
[Morobatinos in auro]	
Moabetinos bonos et boni auri	1
<i>Morabatines ayadinos</i>	2
Moabitinos bonos Aiadinos	1
<i>Morobatinos ayadinos en oro</i>	7
Moabitinos Aiadinos in auro sine engan	
<i>Morobatines ayadinos en oro sin engaño</i>	2
Morabetinos bonos Aiadinos in auro sine engan	2
Moabetinos Aiadinis bonis [...] ponderis	1
Moabetinum bonum et boni auri et recti ponderis	
Aiadinum uel Lupinum sine fraude	1
Solidos	
<i>Sueldos</i>	14
Solidos monete Barchinone	
<i>Sueldos barceloneses</i>	4
<i>Sueldos en dinero</i>	1

Solidos denariorum Barchinonensis monete	
[Solidos denariorum monete Barcinone]	
[Solidos denariorum Barchinonensium]	7
[Solidos denariorum monete modo curribilis	
Barchinone]	
<i>Sueldos de dineros de Barcelona</i>	

Solidos denariorum bone monete Barchinone curribilis	1
--	---

DINOVE PERIODE

Anys	De 1171 a 1180
Nombre total de documents	75
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	47
Monedes	Esments pecuniaris
Denarios	2
Denarios monete curribilis Barchinone	
[Denarios denariorum monete curribilis Barchinone]	3
Denarios bone monete curribilis Barchinone	
[Denarios denariorum bone monete curribilis	
Barchinone]	4
Libram auri puri	1
Mancusum	1
Mancusum denariorum monete curribilis Barchinone	1
Moabertinos	
<i>Morobatins</i>	6
<i>Morobatines</i>	
<i>Morobatins de or</i>	2
Morabetinos boni auri legitimi pensi	1
Morabetinos bonos in auro sine engan	1
Morabetinos Aiadinos	
<i>Morobatines ayadinos</i>	3
<i>Morabatines ayadinos en oro</i>	1
Morabetinos Aiadinos in auro sine engan	1
Morabetinos Aiadinos bonos in auro sine engan	
[Morabetinos bonos Aiadianos in auro sine engan]	6
Solidos	
<i>Sueldos</i>	13

Solidos Iakeses	1
<i>Sueldos barceloneses</i>	2
Solidos de bona moneta curribilis Barchinona	1
Solidos denariorum	1
Solidos denariorum Barchinone [Solidos denariorum Barchinonensis monete] <i>Sous de dinés barcelonesos</i>	9
Solidos denariorum bone monete Barchinone [Solidos denariorum Barchinonensium bone monete] [Solidos denariorum bone monete curribilis Barchinonensis]	3
Solidos denariorum obtime monete Barchinone	1
Solidos denariorum bone monete Barchinone sine engan	1

VINTE PERÍODE

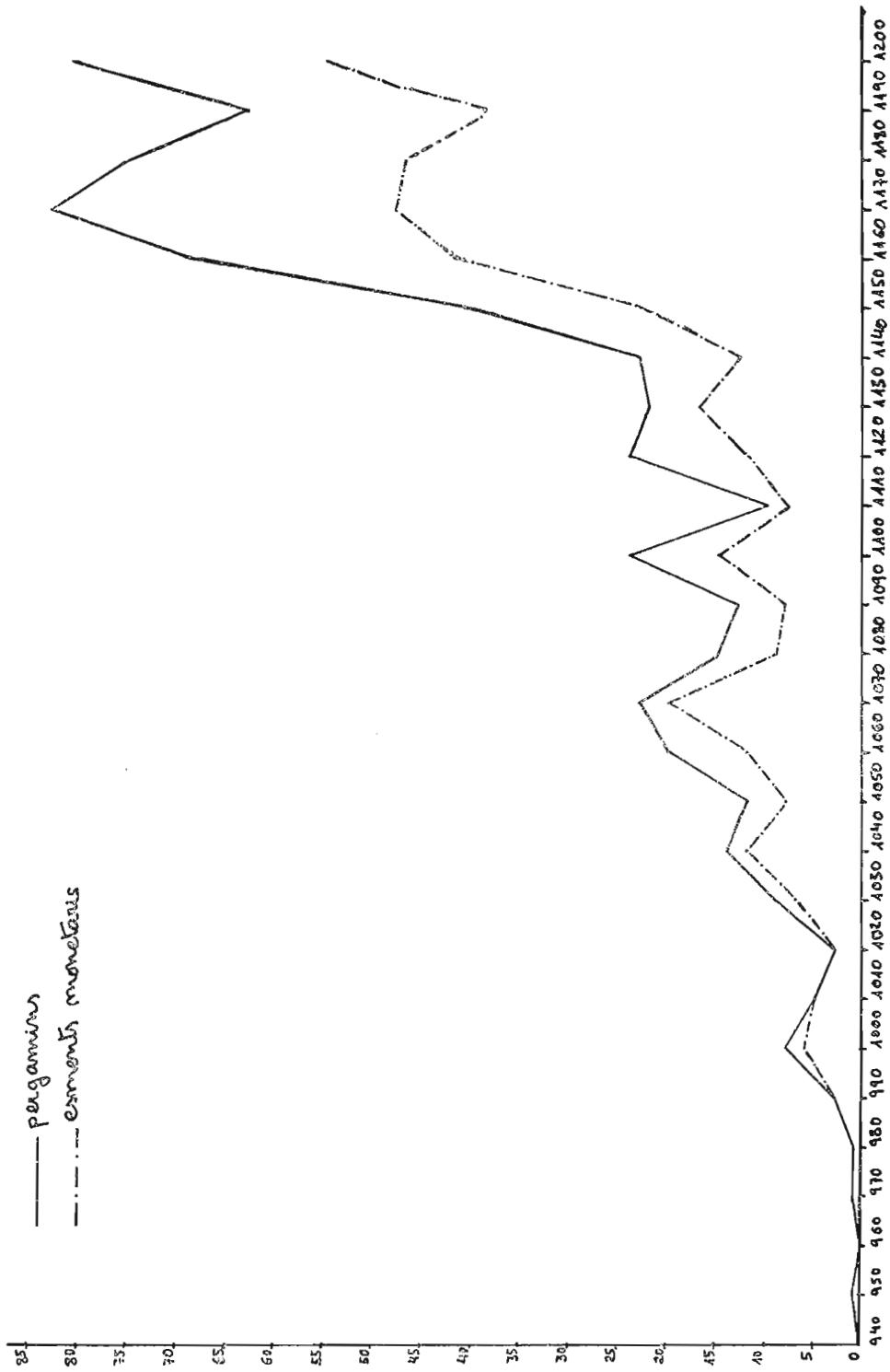
Anys	De 1181 a 1190
Nombre total de documents	63
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	39
Monedes	Esments pecuniaris
Aureos bonos in auro Aiadinos et Lupinos recti ponderis sine engan	1
Denarios	6
Denarios monete Barchinone	2
Diners bone monete curribilis Barchinone	1
Mancusos denariorum Barchinone	1
Marcha argenti	4
Marchas argenti finis	1
Morabatinum	1
Morabatinos bonos	1
<i>Morabatines corrientes en oro</i>	1
Morabetinum bono auro rectoque penso sine uestro engan	1
Morabatinos in denariis septenum solidum denariorum Barchinonensis monetae valentis marcha argenti .xliiii. solidos	1

Solidos <i>Sueldos</i>	9
<i>Sous barcelonesos</i>	3
Solidos bone monete Barchinone [Solidos bone Barchinone monete]	3
Solidos bone monete Gerunde	1
Solidos denariorum Barchinone <i>Sous de diners barcelonesos</i> <i>Sous de dinés barcelonesos</i> <i>Sueldos de dineros de Barcelona</i>	11
Solidos denariorum bone monete Barchinone [Solidos denariorum bone monete Barchionensis] [Solidos denariorum bone monete curribilis Barchi- none]	6
Solidos denariorum bone monete curribilis Barchinone de qua moneta ualet marcha argenti solidos .xliiii. [Solidos denariorum Barchinonensis monete ualentis marcha argenti .xliiii. solidos] [Solidos denariorum bone monete Barchinone valentis marcha argenti .xliiii. solidos]	4

VINT-I-UNÈ
PERÍODE

Anys	De 1191 a 1200
Nombre total de documents	81
Nombre de documents amb mencions numismàtiques	55
Monedes	Esments pecuniaris
Aureos	3
Aureos Barbaroginos boni auri rectique pensi unum- quemque ad computum .vii. solidorum	1
Denarios	4
<i>Dinés barcelonesos</i>	1
Denarios de meliori moneta Barchinone currente sine omni nostro enganno	1
Libras	1
Libras aurei	1
Libras Melgurenses	1

Libras denariorum bone monete Barchinone ualentis marcam argenti .xliiii. solidos	1
Marcham argenti <i>Marco de plata</i>	11
Moabetinos [Morabetinos] [Morobatinos]	9
Moabatinatas	1
Morabetinos censales	1
Morabetinos de ore [Morabatinos in auro] <i>Morabatins en or</i>	3
Moabetinos bonos Aiadinos in auro sine engan	1
Morabetinum bonum Lupinum uel Aiadinum boni auri et pensi	1
Obolas	1
Solidos <i>Sous</i> <i>Sueldos</i>	23
Solidos Iaquensium	1
Solidos Melgurienses [Solidos Melgurenses]	1
Solidos Barchinonenses <i>Sous barcelonesos</i> <i>Sueldos barceloneses</i> <i>Sueldos moneda corriente de Barcelona</i>	6
Solidos denariorum Barchinone <i>Sous de dinés barcelonesos</i>	8
Solidos denariorum Barchinonensium bone monete [Solidos denariorum bone monete Barchinone]	3
Solidos denariorum Barchinone monete ualentis mar- cha argenti .xliiii. solidos [Solidos denariorum Barchinone ualentis marcham ar- genti .xliiii. solidos] <i>Sous de dinés barcelonesos valent la marca de plata</i> <i>.xliiii. sous</i> <i>Sueldos moneda de Barcelona valiendo el marco de plata</i> <i>.xliiii. sueldos</i> <i>Sueldos moneda corriente valiendo el marco de plata</i> <i>.xliiii. sueldos</i>	9
Unzas	1

Si fem abstracció dels qualificatius que manta vegada acompanyen les monedes mencionades en els pergamins, que no sempre —encara que moltes vegades sí— tenen un valor substancialment diferenciador, sinó que pretenen purament i simple d'introduir un grau més elevat de precisió en textos de naturalesa jurídica, podem reduir el corpus arreplegat per nosaltres a nou grans grups distintament representats. En primer lloc i en ordre de freqüència trobem el testimoniatge dels sous amb 189 citacions repartides en 18 decennis dels segles XI i XII, i 8 referències més en les escasses escriptures que tenim anteriors a l'any 1001: en total 197 esments. Segueixen a aquestes monedes els morabatins amb 159 citacions en 10 dècades. Vénen a continuació els mancusos amb 90 notícies en 19 decennis, després les unces amb 38 atestacions en 12 dècades i una altra en els anys precursors de 1001. Els diners estan representats per 33 mencions en 7 decennis més unes altres 2 pertanyents al període precedent a l'any 1001. Els marcs de plata apareixen en dues dècades un total de 16 vegades i les lliures 10 camins en 6 decenis. Compten, finalment, amb una única referència al óbols i als auris barbarogencs i 3 a les peces —de plata en dues ocasions i d'or una tercera—, mencionades sols en la dècima centúria.

Del recull monetari que acabem de fer de la documentació d'aquests dos cenobis barcelonesos destaca de bell antuvi la presència de moneda gironina, jaquesa i melgoresa. La primera apareix dues vegades, l'una en un regest que l'eminent abat del monestir de les Avellanès Josep Martí⁷ féu d'un diploma del 8 de juliol de 1102 —en l'actualitat perdut—, que és l'escriptura de venda feta per Abraham Cavaller als esposos Ramon Guillem de Ferran i Guilla de tres peces de terra situades al territori de Barcelona, al lloc anomenat Trullols, pel preu de cent sous de plata bona, rebedora, corrible a Girona.

També trobem numerari gironí en una carta d'empenyorament del 30 de gener de 1189 que signà Pere Mansuet i la seva esposa Beatriu a favor de Domènec de Vinyes per un deute de quaranta sous de bona moneda de Girona que asseguraren damunt una feixa de terra que posseïen a Boadella, dins els termes de la parròquia de Santa Maria de la Bisbal d'Empordà.

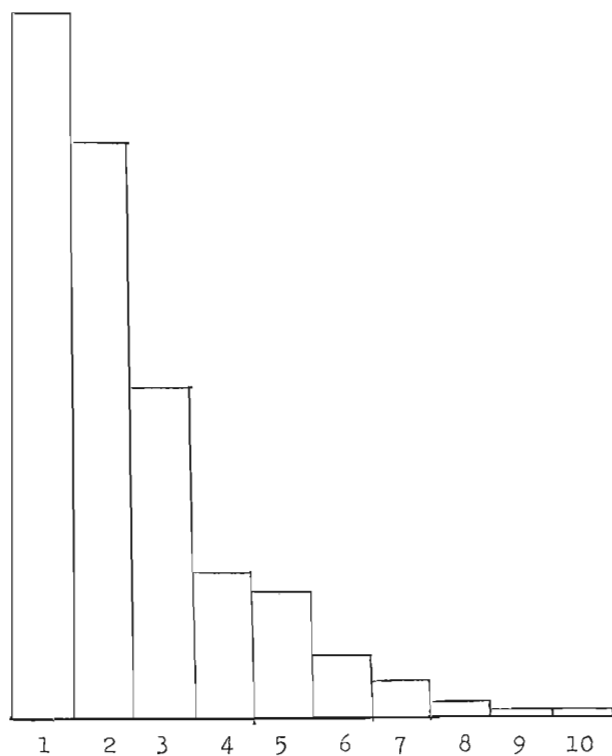
Els sous jaquesos, els consignem en primer lloc l'1 d'abril de 1175 en una venda dels esposos Guillem d'Alest i Ponça al matrimoni Martí i Mael-sén de dues sorts i un farraginar que tenien per l'ordre del Sant Sepulcre als termes de Carassumada, despoblat del municipi de Torres de Segre (Segrià).

Aquesta mateixa moneda torna a sortir el 20 de novembre de 1196 en la venda que feren Bernat de Nagraleta i el seu fill Domènec a Joan de Nagraleta, a Ferrer i a llur descendència de totes les prerrogatives que frueïen al celler de la torre d'Arnalleta de Cladells, exceptuat el dret i cens d'aquesta.

El numerari melgorès —lliures i sous— únicament apareix en un document que és còpia de la darrera voluntat d'Alfons el Cast manifestada a Perpinyà el desembre de 1194, i en un altre, que és transcripció del testament sacramental d'aquest comte-rei publicat el maig de 1196.

Del present corpus cal ressaltar a més a més altres aspectes. Així podem observar que els exemples més reculats en el temps que l'excel·lent investigador J. Botet ens brindà de les *uncias de auro Amorino uel Iafarino* daten

7. J. MARTÍ. *Resumen de instrumentos del Archiu de Santa Anna de Barcelona fet per —, canonge regular de las Avellanès*, obra manuscrita de finals del segle XVIII conservada a l'Arxiu Diocesà.

Nomenclatura de la gràfica:

1: Sous	197	6: Marcs de plata	16
2: Morabatins	159	7: Lliures	10
3: Mancusos	90	8: Peces	3
4º Unces	39	9: Òbols	1
5: Diners	35	10: Auris barba-rogens	1

de 1031 de la mateixa manera com els primers testimonis adduïts per ell de les *uncias de auro cocto vilio Spanescho bono et optimo et placibile* remunten a 1032. En els nostres quadres, però, la primera moneda ja apareix dins el període a què correspon una escriptura del 28 de desembre de 1014 i la segona fa acte de presència en un diploma del 27 de maig de 1028.

D'igual manera els *solidos de bona moneta currente de Barchinona grossa*, segons J. Botet, són testimoniats per primera vegada en instruments de 1046 i F. Mateu en el seu imprescindible *Glosario hispánico de numismática* cita en aquest punt la referència d'aquell. Doncs bé, nosaltres tenim esmentada aquesta moneda en un document del 23 d'abril de 1039, per bé que P. Bonnassie troba una primera menció dels diners grossos de Barcelona en 1017.⁸

Altres testimonis de monedes anteriors en el temps, els veiem en la referència als auris bons, en or, nous i marins citats en un instrument del 20 d'octubre de 1126, és a dir, deu anys abans que l'exemple presentat per J. Botet; i també constatem la presència de morabatins marroquins en una acta del 28 de juny de 1144, exemple nou anys anterior, doncs, al primer adduït per J. Botet i F. Mateu.

El que ja no trobem recollit en cap de les dues obres dels dos grans numismàtics són els *mancusos auri cocti Barchinone legitime pensatos a penso de tres quatuor*, menció que apareix en una escriptura del 18 de desembre de 1055. Es tracta d'una carta d'empenyorament que només coneixem per la transcripció que en féu J. Miret,⁹ ja que l'original s'ha extraviat, i que ens permet d'assabentar-nos que aquests mancusos d'or de Barcelona podien ésser pesats legítimament quatre al pes de tres.

Una altra equivalència ens la proporciona un instrument datat el 8 de març de 1058 en dir *uncias .iii. de auro in rem valentem septem mancusos in numero de uncia monete Barchinone*, cosa que ens permet de saber que aqueix any una unça d'or valia set mancusos.

El decenni següent ens aporta així mateix una altra correspondència en una escriptura del 19 de març de 1063. Aquí una unça equival a deu mancusos d'or pur de moneda de Barcelona.

Les equivalències, però, no caben amb aquesta. Són força abundants. En moltes escriptures d'empenyorament els prestamistes prenen la precaució d'incorporar una clàusula que els assegurava el recobriment dels diners que deixaven encara que la moneda en qüestió canviés de llei o de pes. El primer document d'aquest estil és del 5 d'agost de 1155 i diu: *Si predicta moneta hodie currentem erat mutata, reddamus vobis .xii.cim moabatinos marinos optimos in auro sine engan* (d'un deute de *.lxx. solidos denariorum de monete Barchinone*). Aquesta disposició fa suposar que un morabatí marí valia el susdit any 5,83 sous de diners de Barcelona.

La següent carta data del 4 d'octubre de 1158 i puntualitza: *Si iam dicta moneta cambiabitur de lege et penso, convenimus vobis reddere morabatinos Aiadinos in auro sine engan ad rationem .vi. solidorum et .iii. denarios per morabatinum*. D'on el valor del morabatí aiadí d'aquesta època en sis sous i tres diners.

Una altra carta de dos anys més tard, del 25 d'octubre del 1160, con-

8. P. BONNASSIE, *Catalunya mil anys enrera (segles X-XI)*. Barcelona, 1979, vol. I, pàg. 337.

9. J. MIRET, «Documents sur les juifs catalans aux xie, xiiie et xiiie siècles». *Revue des Etudes Juives*, (1915), t. XVIII, pàgs. 49-83 i 174-197.

creta: *Si iam dicta moneta cambiabitur de lege et penso, conuenimus uobis reddere morabitos Aiadinos in auro sine engan ad rationem .vi. solidorum et medii per morabetinum pro uestro debito.* Ara el morabatí aiadí sembla valer sis sous i mig.

De valor no gaire diferent deuen ésser els morabatins del 13 de març de 1161 atès que en un text fragment d'aquesta data hom llegeix: *ipse qui redimerit hoc pigmus reddat uobis moabitos Aiadinos ad rationem .vi. solidorum (...).*

Deu anys més tard, el 25 de gener de 1171 un altre diploma precisa: *Si iam dicta moneta cambiabitur de lege et penso, conuenimus tibi et tuis reddere morabetinos Aiadinos in auro sine engan ad rationes .vii. solidorum minus .ii. denarios per morabetinum.* D'on podem pressuposar el valor d'un morabatí aiadí com equivalent a set sous menys dos diners.

Un altre document del 23 de març de 1190 es basa en un regest de pergamí perdut que donà validesa jurídica a un establiment emfitèutic. I s'hi remarca: *al censo de 14 sueldos barceloneses y cambiándose esta moneda en ley y peso prestase 2 morabatines corrientes en oro.* Un morabatí devia valer, doncs, set sous de Barcelona.

El darrer text relatiu als morabatins correspon al 21 de juny de 1186, on s'especifica: *cccc morabatinos in denaris septenum solidum denariorum Barchinonensis monetae valentis marcha argenti .xliiii. solidos,* és a dir, que un morabatí era semblant a set sous d'aquells que un marc de plata en valia quaranta-quatre.

Disposem també d'una sèrie de diplomes que estableixen tots ells la vàlua del marc d'argent en quaranta-quatre sous. Vet ací la seva relació cronològica:

21 de gener de 1185	24 de febrer de 1194
21 de juny de 1186	24 d'abril de 1194 (dos esments)
16 de desembre de 1187	12 de desembre de 1194
4 de març de 1190	22 de desembre de 1194
24 de setembre de 1191	(5) d'agost de 1195
25 d'abril de 1192	13 de febrer de 1200.
28 de setembre de 1192	

Remarquem per acabar una darrera correspondència. Els auris barba-rogenos valien set sous en una escriptura del 31 de març de 1193.